

With funding from

SAŽETAK POLITIKE

USLUGE SOCIJALNE ZAŠTITE I PODRŠKE ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVJELE RODNO ZASNOVANO NASILJE U REGIJI ZAPADNOG BALKANA

Pripremljen od Mreže žena Kosova, Ženske mreže Albanije (Albanija), Gender Alliance for Development Centre (Albanija), Autonomnog ženskog centra (Srbija), Fondacije Udružene žene Banja Luka (Bosna i Hercegovina), Mreže protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici (Sjeverna Makedonija), i Centra za ženska prava (Grna Gora) uz podršku Austrijske razvojne agencije.

UVOD

Ovaj sažetak politike rezimira nalaze tekućeg praćenja kvaliteta usluga socijalne zaštite i podrške koje su dostupne ženama i djeci koji su preživjeli rodno zasnovano nasilje u skladu sa međunarodnim i nacionalnim standardima koji provodi Mreža protiv rodno zasnovanog nasilja prema ženama i djevojčicama u regiji Zapadnog Balkana (ZB). Nalazi su zasnovani na rezultatima uporedne ankete provedene 2021.g. u šest zemalja Zapadnog Balkana, uz učešće 476 žena koje su preživjele rodno zasnovano nasilje i dobile usluge centara za socijalni rad¹ kao i mapiranja usluga rehabilitacije i reintegracije za žene koje su preživjele nasilje u regiji Zapadnog Balkana, koje je provedeno 2020.g.²

OKVIR ZAKONA I JAVNIH POLITIKA

Sve zemlje Zapadnog Balkana (ZB), uključujući Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo, Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju i Srbiju su ratifikovale ili su se obavezale na primjenu Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija, IK).³ IK uspostavlja jasne smjernice u vezi sa sprečavanjem, zaštitom, podrškom, pravnim mjerama i mehanizmima za praćenje usmjerenim na borbu protiv rodno zasnovanog nasilja. Poglavlje IV koje se odnosi na Zaštitu i Podršku traži uspostavljanje odgovarajućih mehanizama za omogućavanje djelotvorne saradnje između svih relevantnih državnih službi, uključujući organizacije civilnog društva (OCD), u cilju zaštite i podrške preživjelima i svjedokinjama/svjedocima svih oblika nasilja.⁴ Većina zemalja je kroz

¹ Cjelokupno istraživanje za Srbiju je dostupno na [linku](#), cjelokupno istraživanje za Albaniju je dostupno na [linku](#), cjelokupno istraživanje za Sjevernu Makedoniju je dostupno na [linku](#), cjelokupno istraživanje za Crnu Goru je dostupno na [linku](#), cjelokupno istraživanje za Kosovo je dostupno na [linku](#), cjelokupno istraživanje za Bosnu i Hercegovinu je dostupno na [linku](#).

² Mapiranje usluga u Kosovu [link](#), BiH mapiranje [link](#), Sjeverna Makedonija mapiranje [link](#), Crna Gora mapiranje [link](#), Albanija mapiranje [link](#), Srbija mapiranje [link](#)

³ Savjet Evrope, [Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici](#), 2011. Sve zemlje su potpisale Konvenciju izuzev Kosova, kojem je to onemogućeno zbog njegovog političkog statusa. Međutim, vlasti Kosova su se obavezale na njenu primjenu kao dio Ustava Kosova.

⁴ Ibid.

Gender Alliance for Development Center
Qendra Aleanca Gjimore për Zhvillim

dodatne zakone i javne politike uspostavila obaveze pružanja usluga socijalne zaštite i podrške.⁵

NALAZI NA REGIONALNOM NIVOU

Nalazi praćenja usluga socijalne zaštite i podrške u periodu 2020.-2021. generalno sugerišu da sveobuhvatno upravljanje slučajevima ostaje slabo u svim zemljama Zapadnog Balkana. Svaka žena treba da dobije individualni plan upravljanja slučajem⁶ i podršku u rehabilitaciji i reintegraciji. Međutim, individualni planovi upravljanja slučajem se rijetko pripremaju i u slučajevima kada su uspostavljeni žene se rijetko adekvatno konsultuju u procesu. Pravno i psihološko savjetovanje je nedovoljno finansirano i nedostupno mnogim osobama koje su izložene nasilju. Finansijska podrška i socijalno stanovanje su uglavnom nepostojeći širom regije; tamo gdje su uspostavljeni, teško su dostupni. Pandemija COVID-19 je dramatično smanjila pristup socijalnom stanovanju za žrtve nasilja i učinila usluge još nepristupačnijim. Pristup uslugama za žene sa invaliditetom je krajnje ograničen ili nepostojeći, imajući u vidu arhitektonske barijere. Romkinje i druge nacionalne manjine se suočavaju sa poteškoćama u pristupu uslugama zbog jezika, predrasuda, neadekvatnih usluga i siromašnih kapaciteta sigurnih kuća u pogledu broja, dobi i pola njihove djece.

Osim toga, mnogi centri za socijalni rad nemaju regulisano obavezno stručno osposobljavanje i usluge koje se pružaju variraju od skloništa do skloništa. Obuka o pristupu usmjerenom na žrtvu sa fokusom na traumi nije institucionalizovana za trenutne ili buduće profesionalne socijalne radnice/ke. U ovom kontekstu, iskusne organizacije civilnog društva koje se bave zaštitom ženskih ljudskih prava (ŽOCD) nastavljaju pružati osnovne usluge, što im takođe omogućuje da prate primjenu zakona i politika, kao i rad pružalaca usluga socijalne zaštite i podrške. ŽOCD su kreirale i uspostavile prve specijalizovane usluge podrške za žene koje su preživjele nasilje u zemljama ZB (isto kao i u cijelom svijetu) i pružaju ove usluge decenijama bez finansiranja od strane države i punog prepoznavanja njihove stručnosti u oblasti rodno zasnovanog nasilja. ŽOCD se takođe bore da osiguraju finansiranje, naročito za sveobuhvatne programe rehabilitacije i reintegracije koji su predviđeni IK.

Tabele u nastavku rezimiraju dostupnost usluga socijalne zaštite i podrške u regiji Zapadnog Balkana. Prva tabela, Sažetak nalaza o dostupnosti usluga socijalne zaštite i podrške rezimira rasprostranjenost usluga u regiji Zapadnog Balkana. Sve države Zapadnog Balkana ne uspijevaju da osiguraju adekvatno upravljanje slučajevima za žrtve nasilja u porodici⁷. Zaštita za žrtve nasilja u porodici postojiu svim pravnim sistemima zemalja Zapadnog Balkana [izuzev Crne Gore]. Međutim ovim zakonima nedostaje primjena i mehanizmi koordinacije nisu u potpunosti usklađeni sa standardima IK. Otprilike polovina zemalja Zapadnog Balkana imaju multi-disciplinarne sisteme koji koordiniraju usluge socijalne zaštite i podrške, ali većina ovih sistema nije funkcionalno i konsistentno (izuzev Albanije i Srbije⁸). Ne postoji dovoljno

⁵ Na primjer, Kosovo je 2019.g. izmijenilo Krivični zakon kako bi nasilje u porodici regulisalo kao krivično djelo i trenutno mijenja svoj okvir zakona i javnih politika kako bi ih uskladilo sa IK. Predhodni zakoni i javne politike su takođe predviđali takve usluge, kao što je [Nacionalna strategija zaštite od nasilja u porodici i Akcioni plan Republike Kosovo](#), 2016-2020.

⁶ U Srbiji je ovo obavezna praksa prema Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici (član 31) ali rezultati praćenja ukazuju da najmanje jedna trećina preživjelih nema individualne planove zaštite i podrške, izvještaj praćenja dostupan putem linka: <https://www.womenngo.org.rs/en/policy-activities/advocacy/1804-2021-awc-report-on-the-implementation-of-the-law-on-prevention-of-domestic-violence-2020>

⁷ Na primjer, u Srbiji, Specijalni izvještaj pripremljen od Zaštitnika građana u saradnji sa Autonomnim ženskim centrom potvrđuje da je sadržaj individualnog plana podrške preživjelih neadekvatan, da mu nedostaju sve neophodne mjere zaštite kao i usluge socijalne podrške i pomoći. Vidi: <https://www.womenngo.org.rs/en/news/1623-uneven-implementation-of-the-law-on-prevention-of-domestic-violence-in-the-area-of-the-city-of-belgrade>

⁸ U Srbiji, osnovno javno tužilaštvo a ne centar za socijalni rad koordinira multidisciplinarnim sistemom.

finansijskih sredstava za usluge socijalne zaštite i podrške u regiji Zapadnog Balkana i vlade neadekvatno finansiraju centre za socijalni rad i njihovo osoblje⁹. Svim zemljama Zapadnog Balkana nedostaje dosljedan sistem za praćenje slučajeva nasilja u porodici; Albanija je jedina zemlja u regiji Zapadnog Balkana koja ima sistem praćenja podataka za upravljanje slučajem.

Većina država Zapadnog Balkana ima veoma niske stope dostupnosti usluga socijalne zaštite i podrške prema standardima IK. I pored napora od strane Referalnih mehanizama za koordinaciju i članova Interdisciplinarnog tehničkog tima da adresiraju potrebe specifičnih slučajeva rodno zasnovanog nasilja u Albaniji preživjele/i nasilja nisu uvijek imali koristi od usluga podrške¹⁰. Besplatna pravna pomoć je centralizovana u onim velikim opštinama u kojim su UNDP i Ministarstvo pravde uložili finansijsku podršku i ljudske resurse. Za razliku od toga, u opštinama u kojima nije bilo takvih ulaganja, ne nudi se besplatna pravna pomoć u skladu sa zakonskim obavezama odgovarajućeg Zakona br. 111/2017¹¹. Bosna i Hercegovina ima veoma slabu dostupnost usluga socijalne zaštite i podrške, sa samo 43% žrtava koje su dobile individualni plan podrške i samo 9.5% žrtava kojima su pružene mogućnosti sigurnog smještaja. U Kosovu, 50% žrtava su dobile plan upravljanja slučajem, ali procenti se smanjuju kada su u pitanju specifične usluge kao što je finansijska pomoć (40.6%) i resursi za djecu (35%). Najsnažnija dostupnost usluga socijalne zaštite i podrške u Crnoj Gori je vezana za informisanje žrtve o njenim pravima (50%) i pružanje mogućnosti stanovanja (50%), ali je Crna Gora omogućila adekvatno upravljanje slučajem za samo 19.4% žrtava. Sjeverna Makedonija informiše 53% žrtava o njihovim pravima i pravi individualne planove upravljanja slučajem za 47% žrtava, ali pruža usluge finansijske podrške i podrške pri zapošljavanju za samo 15%, odnosno 13% žrtava. Naposljetku, preživjele/i u Srbiji su ukazale/i na slabu dostupnost usluga socijalne podrške i pomoći, sa samo 25.4% žrtava koji su dobili individualni plan podrške i samo 18.5% žrtava koje su informisane o uslugama za djecu¹². Detaljni nalazi za svaku zemlju su prikazani u tabelama koje slijede.

Tabela 1. Sažetak nalaza uporednog istraživanja o dostupnosti usluga socijalne podrške i pomoći

Država	Albanija	Bosna i Hercegovina	Kosovo	Crna Gora	Sjeverna Makedonija	Srbija
Da li država pruža adekvatno upravljanje slučajem za žrtve?	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Da li su zaštite za žrtve nasilja u porodici	Da	Da, nedostaje primjena i	Da, ali su potrebna unapređenja u skladu	Ne	Da, novi zakon usvojen 2021.g.	Yes, lacks implementation and

⁹ GREVIO 2018 osnovni izvještaj za Crnu Goru, odjeljak Finansijski resursi: <https://rm.coe.int/grevio-report-montenegro/16808e5614>; GREVIO 2017 osnovni izvještaj za Albaniju, odjeljak Finansijski resursi: <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-albania/16807688a7>; GREVIO 2020 osnovni izvještaj za Srbiju, odjeljak Finansijski resursi: https://www.womenngo.org.rs/images/GREVIO/GREVIO_Report_on_Serbia.pdf;

¹⁰ [HRDC IZVJEŠTAJ zainteresovanih strana](#) o primjeni Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici.

¹¹ [Izveštaj u sjeni](#) o primjeni preporuka upućenih Albaniji od Komiteta članica Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici 2018-2020

¹² Potrebno je napomenuti da su nalazi zasnovani na odgovorima 59 korisnica usluga Autonomnog ženskog centra koje su preživjele dugotrajno nasilje i iskusile kompleksne životne okolnosti. Praćenje zvaničnih podataka iz 2020.g. ukazuje da u 70% novoprijavljenih slučajeva napravljen individualni plan zaštite i podrške. Ali čak i zvanični podaci potvrđuju izuzetno nisko učešće od (0,5%) korisnica u pripremi individualnog plana podrške. Više informacija je dostupno u izvještaju praćenja: https://www.womenngo.org.rs/images/resurs-centar/AWC_Ninth_Report_on_Independent_Monitoring_2020.pdf

institucionalizovane zakonom?		koordinacija	sa IK i nedostaje primjena i koordinacija			coordination ¹³
Da li postoje odgovarajuće multidisciplinarnе usluge?	Da	Ne	Da, ali nedosljedne ili nefunkcionalne	Ne, ne u potpunosti harmonizovane sa standardima IK	Ne	Da, nedostaje primjena ¹⁴
Da li je adekvatan budžet izdvojen za usluge vezane za nasilje u porodici?	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Da li postoje adekvatni sistemi praćenja podataka za upravljanje slučajevima?	Da, poteškoće sa dosljednošću	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne

Tabela 2. Dostupnost usluga socijalne podrške i zaštite prema nalazima uporednog istraživanja po standardima IK¹⁵

Država	Albanija	Bosna i Hercegovina	Kosovo	Crna Gora	Sjeverna Makedonija	Srbija
Da li je voditeljka/voditelj slučaja iradio plan za svaku osobu koja je izložena nasilju?	57%	43%	50%	19.4%	47%	25.4%
Da li je voditeljka/voditelj slučaja informisala osobu o svim njenim pravima prema smjernicama IK?	100%	31%	57.2%	50%	53%	33.9%
Da li je centar za socijalni rad informisao osobu koja izložena nasilju o svim mogućnostima psihosocijalne podrške?	100%	25%	45.8%	28.95%	34%	40.7%

¹³ Nedostatak usluga rehabilitacije i integracije, naročito u siromašnim opštinama, što je 70% opština u Srbiji (usluge se finansiraju iz lokalnih budžeta i određene usluge iz javnih transfera sa nacionalnog na lokalni nivo usmjerenih za socijalnu zaštitu).

¹⁴ Obaveza prema Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici ali ne u potpunosti i adekvatno provedena, vidi: <https://www.womenngo.org.rs/en/policy-activities/advocacy/1804-2021-awc-report-on-the-implementation-of-the-law-on-prevention-of-domestic-violence-2020>

¹⁵ Procenti referišu na procenat praćenih slučajeva u kojima su standardi IK ispunjeni. Albanija br=91, BiH br= 84, Kosovo br =90, Crna Gora br= 66, Sjeverna Makedonija br = 86, Srbija br =59.

Da li su službe socijalne zaštite pružile osobi koja je izložena nasilju mogućnost hitnog smještaja?	46%	45%	57%	46.67% ¹⁶	36%	25%
Da li su službe socijalne zaštite pružile osobi koja je izložena nasilju dugoročne opcije stanovanja?	11%	9.5%	7%	0%	8%	1.7%
Da li su službe socijalne zaštite pružile osobi koja je izložena nasilju mogućnosti finansijske podrške (Fin) i podrške pri zapošljavanju (Zap)?	Fin: 71% Za: 57%	Fin: 55% Zap: 9.5%	Fin: 40.6% Zap: 20%	Fin: 52,17% Zap: 26%	Fin: 15% Zap: 13%	Fin: 27% Zap: 10%
Da li su službe socijalne zaštite pružile podršku i resurse za djecu koja su izložena nasilju?	60%	29.5%	35%	75%	22%	18.5%

Tabela 3. Ukupna procjena odgovora centara za socijalni rad u vezi sa potrebama korisnica.¹⁷

Regija ZB	Broj žena koje su preživjele nasilje koje su procijenile usluge centara za socijalni rad	Nivo zadovoljstva korisnica uslugama centara za socijalni rad -
TOTAL	476	1. veoma nezadovoljavajuće – 75 (17,48%) 2. nezadovoljavajuće – 60 (13,99%) 3. donekle zadovoljavajuće - 100 (23,31%) 4. zadovoljavajuće - 126 (29,37%) 5. veoma zadovoljavajuće - 53 (12,35%) 6. bez odgovora – 15 (3,50%)

USLUGE SOCIJALNE ZAŠTITE I PODRŠKE U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Praćenje od strane ženskih organizacija civilnog društva je ukazalo na slijedeće nalaze u vezi sa kvalitetom usluga socijalne zaštite i podrške u svakoj zemlji. Opšti nalazi su predstavljeni u predhodnom dijelu, a ovaj dio je usmjeren na područja u kojima se situacija po zemljama razlikuje.

Albanija

Upravljanje slučajem za osobe koje su preživjele nasilje u Albaniji je institucionalizovano kroz zakone i javne politike. Premijer i Savjet ministara su nedavno izvršili pregled i proširili obaveze

¹⁶ Usluge sigurnog skloništa se pružaju od strane nevladinih organizacija, ali one su licencirane da budu dio sistema socijalne zaštite.

¹⁷ Cjelokupno istraživanje u Srbiji dostupno putem [linka](#), cjelokupno istraživanje u Albaniji dostupno putem [linka](#), cijelokupno istraživanje u Sjevernoj Makedoniji dostupno putem [linka](#), cjelokupno istraživanje u Crnoj Gori dostupno putem [linka](#), cjelokupno istraživanje u Kosovu dostupno putem [linka](#), puno istraživanje u Bosni i Hercegovini dostupno putem [linka](#).

lokalnih koordinatora/ca za nasilje u porodici.¹⁸ Obavezna zakonska rješenja za lokalne koordinacijske mehanizme i centre za socijalni rad su pomogla u procesu unapređenja rješavanja pitanja vezanih za nasilje u porodici.¹⁹ Svaka od 61 opštine je imenovala zaposlene koji rade na ravnopravnosti polova, neki od njih takođe djeluju kao lokalni koordinatori/ce za pitanja nasilja u porodici (LKNP). Takođe, izmjenjeni Zakon 9669/2016 "O Mjerama protiv nasilja u porodičnim odnosima" je uspostavio Koordinacione referalne mehanizme za slučajeve nasilja u porodici (KRM) na lokalnom nivou.²⁰ KRM su obavezni da identifikuju, prijave i rade na slučajevima nasilja prema ženama, kako je naznačeno u IK.²¹ I pored napretka, upravljanje slučajevima ostaje slabo i nekonzistentno, u velikoj mjeri zbog nedovoljnih budžetskih izdvajanja. Usluge usmjerene na rehabilitaciju i reintegraciju su i dalje naročito nedovoljne. Većinu usluga socijalne podrške i pomoći pružaju ŽOCD, i ove usluge ovise o međunarodnim donatorskim sredstvima. Albanski zakon obavezuje LKNP-ove da upravljaju unošenjem podataka o upravljanjem slučajevima u koordinisani sistem podataka REVALB, kojim upravlja Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite.²² Međutim, neke opštine izvještavaju o kašnjenjima sa unošenjem podataka i korištenje sistema ostaje nekonzistentno širom zemlje.

Bosna i Hercegovina

Gender akcioni plan ima za cilj da harmonizuje zakone o nasilju u porodici na svim nivoima sa međunarodnim standardima.²³ On predviđa obuke profesionalaca/ki, kao i rehabilitaciju i reintegraciju preživjelih. Izdvajanja u budžetima su neadekvatna u smislu podrške uslugama koje su obavezne po zakonu. Centrima za socijalni rad u Bosni i Hercegovini nedostaje koordinacija sa drugim vladinim institucijama i imaju poteškoće u primjeni zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Centri nemaju znanja i kapacitete da pruže podršku osobama koje su izložene nasilju i imaju potrebu za smještajem u sigurnu kuću. Socijalni radnici/ce nemaju pristup kontinuiranoj obuci kako da postupaju sa osobama koje su bile izložene nasilju. Feminističke ŽOCD koje mogu pružiti obuku centrima za socijalni rad nemaju dovoljnu podršku iz javnih budžeta za ovu svrhu. Drugi važan problem je komplikovana struktura izvještavanja i koordinacije koja vodi propustima u pružanju usluga podrške. Praćenje ukazuje da samo jedna trećina žrtava nasilja koje dolaze po usluge u centre za socijalni rad dobijaju informacije o svojim zakonskim pravima. Centri za socijalni rad nemaju dovoljno finansijskih sredstava, kritičkog znanja ili infrastrukture da pruže podršku i pomoć žrtvama nasilja u porodici.

Kosovo

Zakonodavstvo Kosova se fokusira samo na nasilje u porodici i ignoriše sve ostale oblike rodno zasnovanog nasilja. Zakon Kosova takođe nema rodno osjetljiv okvir. Kosovo trenutno mijenja svoj zakon o nasilju u porodici. ŽOCD pozivaju da se opseg ovog Zakona proširi kako bi obuhvatio sve druge oblike rodno zasnovanog nasilja prema IK, kao i da se nacrt Zakona o o socijalnim uslugama izmjeni da uključuje rodno zasnovano nasilje. Kosovo je imalo strategije o zaštiti od nasilja u porodici koje su imale za cilj da uspostave usluge rehabilitacije, povećaju usluge na opštinskom nivou, izdvajaju finansijska sredstva za dugoročnu rehabilitaciju i integrišu politike za rehabilitaciju među različitim centrima. Nažalost, ove mjere nisu bile

¹⁸ Primjena preporuka Istanbulske konvencije u Albaniji, [Izvještaj o primjeni preporuka upućenih Albaniji od Komiteta članica Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici \(Istanbulska konvencija\)](#), 2021.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² REVALB je specifično dizajniran sistem za održavanje podataka vezanih za upravljanje predmetima u slučajevima nasilja u porodici, korištenjem multisektorskog pristupa od Koordinacijskih referalnih mehanizama na lokalnom nivou.

²³ Sprečavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja, uključujući i nasilja u porodici i trgovine ljudima [Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine 2018-2022](#).

realizovane.²⁴ Koordinisani referalni mehanizmi postoje u nekim opštinama, ali ih je većina slaba, i kvalitet prakse se razlikuje budući da nemaju jasan zakonom uspostavljen mandat. Postoje neadekvatni budžeti za usluge. Obuka socijalnih radnika/ca je nedosljedna i u najboljem slučaju neadekvatna. Ne postoje uspostavljeni kriteriji koji regulišu obavezu obuka za socijalne radnike/ce. Ovo vodi neadekvatnim uslugama i lošem do nepostojećem upravljanju slučajevima. Sistemi podataka za upravljanje slučajevima su slabi i rijetko se koriste.

Crna Gora

Ministarstvo finansija i socijalne zaštite nadzire primjenu Strategije o zaštiti od nasilja u porodici, Nacionalne politike uspostavljene u zakonodavstvu nisu u potpunosti usklađene sa standardima IK i ne prepoznaju sve oblike nasilja prema ženama. Ministarstvo nema finansijska sredstva za primjenu Strategije i uglavnom se oslanja na ŽOCD u smislu pružanja resursa i usluga za žrtve. Kao rezultat nedovoljnog finansiranja i nepostojanja institucionalizovanog modela za obuku centara za socijalni rad za upravljanje slučajevima, centri za socijalni rad ne pružaju adekvatne usluge žrtvama. Centri za socijalni rad su veoma pasivni, ne informišu žrtve o njihovim zakonskim pravima i ne pružaju im adekvatno upravljanje slučajem koje bi bilo u skladu sa IK. Kao razloge za ovakvo stanje, centri za socijalni rad često navode da su profesionalci/ke koji upravljaju slučajevima preopterećeni velikim brojem slučajeva. Slikovito, ŽOCD koje su obučene da pružaju podršku ženama dobijaju više slučajeva nego centri za socijalni rad. Kada se uporede brojke o broju slučajeva koje vodi jedan/a voditelj/ica slučaja u centru za socijalni rad²⁵ u poređenju sa slučajevima koje obradi voditeljica slučaja u ŽOCD, broj slučajeva koje vode centri za socijalni rad je manji nego broj slučajeva u ŽOCD.

Sjeverna Makedonija

Sjeverna Makedonija je ratifikovala IK 2017.g. i kreirala Nacionalni akcioni plan za primjenu koji je usvojen od Vlade 2018.g. Vlada je nedavno usvojila novi zakon pod nazivom „Zakon o sprečavanju i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici“. Zakon uključuje sve oblike nasilja prema ženama, te uvodi „pristanak“ u definisanju silovanja. U članu 99, Zakon uvodi reintegraciju žena žrtava. Međutim, Vlada je usvojila Zakon bez ikakvih finansijskih obaveza. Ministarstvo rada i socijalne politike je otvorilo 11 novih specijalizovanih usluga u 2019.g., kojima upravljaju centri za socijalni rad na lokalnom nivou, ali većina ovih usluga ne funkcioniše jer centrima za socijalni rad nedostaju ljudski ili finansijski resursi za pružanje ovih specijalizovanih usluga. Vlada se radi toga još uvijek u velikoj mjeri oslanja na ŽOCD za finansiranje usluga socijalne podrške i pomoći uz podršku donatora. Nedovoljno finansiranje ostaje jedan od najznačajnijih izazova u adresiranju rodno zasnovanog nasilja. Centrima za socijalni rad nedostaje koordiniran proces kako bi radili sa svim žrtvama. Centri za socijalni rad sada samo tretiraju fizičko nasilje i ne adresiraju psihološke probleme, rehabilitaciju i reintegraciju, finansijsku pomoć, zapošljavanje i stanovanje. Centri za socijalni rad ne pružaju osobama koje su preživjele nasilje adekvatno upravljanje slučajem i individual plan akcije. Voditeljice/i slučajeva su preopterećeni i potplaćeni, naročito u seoskim sredinama. Praćenje slučajeva širom zemlje je nedovoljno i ne postoji baza podataka ili praćenje upravljanja slučajevima.

Srbija

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici (2017) je napisan na rodno neutralan način i izbjegao je da osigura puno prepoznavanje rodne prirode nasilnih odnosa i veza sa nejednakošću žena

²⁴ Istraga, gonjenje, procesno pravo i zaštitne mjere, [Od zakona do akcije](#), 2021.

²⁵ Podaci dati od predstavnika/ca Ministarstva finansija i socijalne zaštite.

i muškaraca. Rezultati praćenja koje je proveo Autonomni ženski centar pokazuju da Zakon nije adekvatno primjenjen po različitim opštinama i ne uspijeva da osigura zaštitu svim ženama i djeci koji su iskusili nasilje širom zemlje²⁶. Zakon propisuje da policija, javni tužioci, sudovi i centri za socijalni rad su nadležni da rade na sprečavanju nasilja u porodici i pružanju podrške preživjelima. Zakon nalaže sudijama/sutkinjama, tužiocima/tužiteljicama i policijskim službenicima/cama koji postupaju u slučajevima rodno zasnovanog nasilja da pohađaju specijalizovane programe obuka, ali ista obaveza ne postoji za profesionalce/ke u centrima za socijalni rad. Broj prijavljenih slučajeva rodno zasnovanog nasilja se povećao od usvajanja novog Zakona. Zbog nedostatka finansiranja i zabrane zapošljavanja u javnoj administraciji, generalno nema dovoljno profesionalaca/ki u centrima za socijalni rad koji bi se angažovali na slučajevima rodno zasnovanog nasilja. Nedostatak resursa i obučenih profesionalaca/ki vodi fokusiranijim hitnim intervencijama centara za socijalni rad i ostavlja žene koje su preživjele nasilje bez dugoročne podrške i odgovarajuće podrške u pristupu uslugama rehabilitacije i reintegracije (koje su takođe slabo geografski raspoređene ili nepostojeće). Osim toga, sistemu nedostaju usluge socijalne podrške i pomoći koje pružaju resurse za djecu koja su svjedočila nasilju u porodici.

Zaključak

Ovaj sažetak rezimira nalaze praćenja usluga socijalne podrške i pomoći širom Zapadnog Balkana. Praćenje sveobuhvatno sugerise da upravljanje slučajevima i dostupnost usluga ostaju veoma slabi ili nepostojeći širom Zapadnog Balkana. Zakoni i politike, uključujući i podzakonske akte koji nalažu obuke i adekvatne kapacitete socijalnih radnika/ca u skladu sa IK ostaju neadekvatni u većini zemalja. Izdvajanja u budžetima su daleko od dovoljnih. Vlade se oslanjaju na ŽOCD, ali ne obezbjeđuju adekvatno finansiranje za njihov rad niti koriste njihovu ekspertizu. Kada su vlade uključile ŽOCD u procese izrade i primjene zakona (Albanija, Kosovo) bilo je većeg uspjeha u finansiranju centara za socijalni rad i većeg zadovoljstva njihovim uslugama.

Preporuke

- Na osnovu rodne analize (nacionalne i/ili lokalne) vlade trebaju izdvojiti adekvatne resurse za pružanje sveobuhvatnih hitnih, rehabilitacijskih i reintegracijskih usluga za osobe koje su izložene svim oblicima rodno zasnovanog nasilja, u skladu sa zahtjevima IK.
- Vlade treba da zahtijevaju minimalne obrazovne kvalifikacije i obuke za voditelje/ice slučajeva usluga socijalne podrške i pomoći, na osnovu IK i pristupa orijentisanog na žrtvu.
- Vlade treba da osiguraju konsultacije sa ŽOCD koje imaju ekspertizu po ovim pitanjima u procesu izrade i primjene zakona koji se odnose na rodno zasnovano nasilje; ovo uključuje izdvajanje resursa za podršku radu i ekspertizi ŽOCD.
- Evropska unija može izvršiti pritisak na vlade Zapadnog Balkana da adresiraju nedostatke u pružanju usluga socijalne podrške i pomoći za osobe koje su izložene rodno zasnovanom nasilju kroz predstojeće izvještaje o napretku, političke dijaloge sa svakom zemljom i svojim eksternim finansiranjem usmjerenim na unapređenje socijalne zaštite.

²⁶ Izvještaji o praćenju dostupni na web stranici Autonomnog ženskog centra: <https://www.womenngo.org.rs/en/independent-reports-on-law-on-prevention-of-dv>